

УДК 378:81'243

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Дегтярьова Т. О., Скварча О. М.

У статті досліджується використання ігрового методу на уроках української мови як іноземної. Аналізується вплив цього методу на розкриття креативних можливостей особистості.

Останніми роками в методиці викладання іноземних мов велика увага приділяється інтенсивним методам навчання, зокрема ігровому методу. На базі ігрових завдань відбувається не лише відпрацювання фонетичного і лексико-граматичного матеріалу. Гра цілком виправдано може бути інструментом викладання, який активізує розумову діяльність учнів, дозволяє зробити навчальний процес привабливішим та цікавішим. Вона формує потужний стимул до оволодіння мовою, що вивчається.

Гра дає можливість подати навіть дуже важкий для учнів лінгвістичний матеріал у привабливій формі. Будь-яка гра має високу мотивацію, активізує розумову діяльність, сприяє розвитку логічного мислення, творчих здібностей учнів.

У статті аналізуються мовні, комунікативні та рольові методи, які використовують викладачі кафедри мовної підготовки іноземних громадян Сумського державного університету на заняттях з української мови як іноземної.

Аналіз таких педагогічних технологій дозволяє систематизувати застосування ігор, здійснювати якісний підбір ігрових методів залежно від поточних завдань навчання.

Ключові слова: інтенсивні методи, ігровий метод, лінгвістична гра, мовна гра, рольова гра, мотивація, комунікативні навички.

В статье исследуется использование игрового метода на уроках украинского языка как иностранного. Анализируется влияние этого метода на раскрытие креативных возможностей личности. Рассматриваются языковые, коммуникативные и ролевые игры. Особое внимание уделяется практическому использованию игрового метода в процессе обучения неродному языку.

Ключевые слова: интенсивные методы, игровой метод, лингвистическая игра, языковая игра, ролевая игра, мотивация, коммуникативные навыки.

The article considers usage of the game-based method when teaching Ukrainian as a foreign language. Under analysis is the influence of this method on the releasing creative abilities of the personality.

Special attention has been recently paid to the intensive methods of teaching foreign languages, and the game-based method in particular. The game-based tasks are not only the basis for working at the phonetical and grammar material. They can also serve as the teaching instrument which triggers mental performance of the students and helps to make the teaching process more attractive and interesting. They create the powerful motivation for studying the language.

The relevance of the topic under research lies in the necessity of deep analysis of different game types usage when teaching Ukrainian as a foreign language, as they provide wide possibilities for active work during the lessons of foreign languages on each of the stages.

The aim of the article is the analysis of game-based technologies use on the primary stage of studying Ukrainian as a foreign language.

The game provides an opportunity to represent even the hardest linguistic material in the attractive form. Any game has high motivation, activates brain work and encourages logical thinking and creativity of the students.

The article analyses language, communicative and role-play methods used by lecturers of Department of Language Training for Foreign Citizens of Sumy State University when teaching Ukrainian as a foreign language.

Analysis of these pedagogical technologies helps systematize the usage of games and make high quality choices of the game-based methods depending on the current teaching tasks.

Key words: intensive methods, game-based method, linguistic game, language game, role-playing game, motivation, communicational skills.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою сучасної методики викладання української мови як іноземної є застосування ігрових технологій у процесі викладання дисципліни. Інтенсифікація навчального процесу ставить перед викладачем завдання пошуку засобів підтримки у студентів інтересу до матеріалу, що вивчається, і активізації їх діяльності. Ефективним засобом вирішення цього питання є навчальні ігри.

Однією з найбільш важливих проблем у викладанні нерідної мови є навчання усного мовлення, яке розкриває комунікативну функцію мови, дозволяє наблизити процес навчання до реальних умов спілкування і підвищує мотивацію до вивчення предмета. Залучення учнів до усної комунікації може бути успішно здійснене саме у процесі ігрової діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Останніми роками в методиці викладання іноземних мов велика увага приділяється інтенсивним методам навчання, зокрема ігровому методу. На базі ігрових завдань відбувається не лише відпрацювання фонетичного і лексико-граматичного матеріалу. Гра цілком виправдано може бути інструментом викладання, який активізує розумову діяльність учнів, дозволяє зробити навчальний процес привабливішим та цікавішим, змушує хвилюватися і переживати. Вона формує потужний стимул до оволодіння мовою, що вивчається.

Теоретичні та практичні проблеми використання ігрового методу в процесі навчання нерідної мови знайшли своє відображення в багатьох працях вітчизняних і зарубіжних учених (дослідження Л. Є. Азаріної, А. О. Акішиної, А. Т. Арсірія, А. Р. Арутюнова, Н. Б. Бітхтіної, Є. В. Вайшнорене, Є. М. Верещагіна, Л. С. Виготського, Є. В. Душиної, Д. І. Ізаренкова, Г. О. Китайгородської, О. О. Леонтьєва, В. Я. Платова, В. О. Трайнева, Джилла Хадфілда й ін.).

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю поглибленого вивчення застосування різного типу ігор на уроках української мови як іноземної, оскільки вони розкривають широкі можливості для активної роботи на заняттях з іноземної мови на всіх етапах.

Метою статті є аналіз використання ігрових технологій на початковому етапі вивчення української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Головним завданням навчання іноземної мови у вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативною компетенцією, яка дозволяє реалізувати їх знання, вміння і навички в реальних життєвих ситуаціях. Для досягнення високих результатів викладач використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Раціональне і мотивоване застосування методів і прийомів навчання на заняттях вимагає творчого підходу з боку вчителя, адже "педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога" [1, с. 159–160].

Останніми роками в процесі викладання іноземних мов, української мови як іноземної зокрема, використовуються інтенсивні методи навчання. У їх основі лежать ідеї засновника сугестопедичного методу Г. Лозанова, які передбачають активізацію резервних можливостей учнів у процесі занять [2, с. 6].

Інтенсивні методи навчання іноземних мов спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її креативних можливостей. Вони сприяють оптимізації навчального процесу, підвищенню ефективності занять.

Існують різні класифікації інтенсивних методів навчання [3]. У цій статті ми зупинимось на ігровому методі та розглянемо його більш докладно. Педагогічна гра відрізняється від звичайної тим, що характеризується чітко поставленою метою і відповідним їй результатом. У методиці навчання іноземних мов серед ігрових

методів виділяють мовні (фонетичні, лексичні, граматичні), комунікативні та рольові методи.

Гра дає можливість подати навіть дуже важкий для учнів лінгвістичний матеріал у привабливій формі. Студенти відчувають задоволення від проведення гри, тому що будь-яка гра має високу мотивацію, активізує розумову діяльність, сприяє розвитку логічного мислення, творчих здібностей учнів. Післяігрове обговорення допомагає закріпити отримані знання.

Викладачі кафедри мовної підготовки іноземних громадян Сумського державного університету постійно використовують ігрові методи на уроках української мови як іноземної. Так, на початковому етапі навчання для автоматизації та закріплення навичок вживання відмінкових форм використовується популярна гра "Снігова куля". Викладач вимовляє фразу: "Алі був у музеї". Всі студенти по черзі повторюють це речення, додаючи інформацію, наприклад:

- Учора Алі був у музеї.
- Учора вдень Алі був у музеї.
- Учора вдень Алі з другом був у музеї.
- Учора вдень Алі з другом Валідом був у музеї.
- Учора вдень Алі з другом Валідом був у художньому музеї.
- Учора вдень Алі з другом Валідом був у художньому музеї на Покровській площі.

Повторюючи фрази, учні не тільки закріплюють граматичні форми, а й вдосконалюють звуко-вимовні навички.

Гра "Тільки в одному числі" допомагає студентам запам'ятовувати іменники, які вживаються тільки в однині або тільки у множині. Гравці діляться на дві групи. Одні записують іменники, які вживаються тільки в однині, а інші – тільки у множині. Викладач читає слова, а студенти записують. Приблизний список слів: *масло, ножиці, молоко, цукор, сік, стіл, рис, годинник, карта, фізика, батьки, таксі, джинси, вода, шахи, чай, мир, хімія, гроші, діти, молодь, торт, ваги, бензин*. Для підвищення уважності учнів слід включити в загальний список іменники, які вживаються як у формі однини, так і у формі множини.

Цей варіант гри проводиться і за допомогою сучасних девайсів – смартфонів, планшетних комп'ютерів, ноутбуків. Викладач передає список слів студентам на емейл або по вайберу. Учні записують іменники і відправляють свої варіанти вчителю на електронний пристрій.

Щоб уникнути монотонності щоденної перевірки знань нової лексики, викладачі використовують гру "Відгадай за жестами". Учитель стає в кінці класу і тримає картку із зображенням того предмета, який повинні назвати студенти. Один із учнів жестами описує намальоване, а решта вгадує це слово і вимовляє його.

Гра "Конструктор" успішно застосовується на уроках закріплення знань із певної теми. Для гри заготовлюються картки з окремими словами, з яких студентам потрібно скласти речення. Завдання ускладнюється тим, що лексеми на картках записані в початковій формі, а при складанні фраз учні вибирають правильний відмінок і порядок слів. Цю гру можна використовувати і при вивченні словотворчих моделей.

Великою популярністю у студентів користується гра "Квіткові пелюстки". Група ділиться на дві-чотири команди. Кожна отримує аркуш паперу з намальованою квіткою у вигляді ромашки без пелюсток. У середині ромашки записані граматичні або синтаксичні форми (слово, утворене з певної моделі; словосполучення з певним типом управління; синтаксична конструкція). Завдання учнів – "виростити" на ромашці якомога більше пелюсток. Кожна пелюстка може бути примальована, тільки якщо команда придумала свою форму за заданим зразком. На малюнку пелюстки нумеруються, знизу на аркуші під кожним номером записується відповідне слово або фраза. Перемагає та команда, у якої на квітці більше пелюсток. Лінгвістичні ігри підвищують мотивацію студентів, сприяють розвитку їх мовної компетенції. Оскільки алгоритми такої методики прості, на уроках створюється ситуація успіху для слабких або незацікавлених учнів.

Метою комунікативних ігор є не тільки спілкування нерідною мовою, а й формування та розвиток мовних навичок і умінь. Так, сенс гри "Школа у школі"

полягає в тому, щоб самі студенти придумали для своїх товаришів цікаві завдання, які допомагають вивчати мову. Як зразок пропонується модель тексту з прогалинами, які повинні бути заповнені відповідними словами чи словосполученнями; модель таблиці з пропусками, у які учні вписують відсутні конструкції.

З великим задоволенням студенти дивляться на заняттях мультсеріал "Маша і Ведмідь". Анімація створює позитивний емоційний настрій у студентів-іноземців, сприяє активізації резервних можливостей учнів. Під час демонстрації мультфільму викладач робить паузи (стоп-кадр) і просить учнів назвати тварин, нові предмети, які вони побачили. На цьому етапі використовується комунікативна гра "Прогноз": студенти вимовляють слова, фрази, діалоги, які будуть відтворені героями після паузи. Оскільки в мультфільмі говорить тільки дівчинка Маша, учні можуть скласти ймовірні діалоги. Крайній діалог обов'язково повинен бути відзначений викладачем і студентами.

Після перегляду чергової серії мультфільму і ознайомлення з новими словами для закріплення навичок вживання іменників у формі однини в місцевому відмінку пропонується таке ігрове завдання. Група ділиться на дві команди. Для проведення гри готуються картки, на яких написані іменники. Студенти повинні до кожної картки підібрати відповідник, а потім скласти словосполучення за схемами: *хто де? або що де?*

Наприклад, на картках написані такі слова: *сонце, жолуді, риба, яблука, полуниця, білка, малина, молоко*, а на інших – іменники: *небо, дуб, річка, яблуня, город, дупло, кущ, глечик*. Учні вибирають пару слів і об'єднують їх: *сонце на небі, жолуді на дубі, риба в річці, яблука на яблуні, полуниця на городі, білка в дуплі, малина на кущі, молоко в глечуку* [4, с. 245].

Розглянемо ще кілька комунікативних ігор, які успішно використовують викладачі кафедри мовної підготовки СумДУ на уроках української мови як іноземної. У грі "Дзеркало" учасники розбиваються на пари. Один в парі – дивиться у "дзеркало", інший – "дзеркало", і він повинен точно скопіювати жести першого, який коментує свої дії рідною мовою. Другий, відтворюючи рухи, повинен назвати їх українською мовою. Наприклад: "I like to drink tea", – каже перший учень. "Я люблю пити чай", – відповідає йому "дзеркало".

З великим задоволенням іноземні студенти працюють на уроці-семінарі з використанням рольової гри "Вмієш сам – навчи іншого". Учень-ведучий виступає в ролі викладача. Він вибирає певне вміння, яким опанував самотужки і готовий ділитися з іншими. Його роль – логічно вибудувати урок, вести його українською мовою з урахуванням граматичних норм і рівня лінгвістичної компетенції студентів. Такі ігри розвивають особистісні, поведінкові, а також комунікативні, регулятивні і пізнавальні навички.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, важливим компонентом навчання української мови як іноземної є ігри, які мають функціональне, дидактичне та мотиваційне значення. Вони сприяють більшій активності студентів, роблять навчальний процес оволодіння мовою емоційним і цікавим, розвивають мовленнєві вміння і навички, допомагають формувати комунікативну компетенцію студентів-іноземців. Використання ігрових технологій у навчальному процесі сприяє більш успішному вивченню української мови, поглибленню знань у галузі майбутньої професійної діяльності.

Ігри забезпечують практичну та теоретичну підготовку, що супроводжується закріпленням отриманих знань на практиці та створює умови для творчого застосування української мови у вільному спілкуванні. Аналіз таких педагогічних технологій, у свою чергу, дозволяє систематизувати застосування ігор під час занять з УМІ, здійснювати якісний підбір ігрових методів залежно від поточних завдань навчання.

Реалії життя ставлять перед викладачами вимогу вивчати і впроваджувати в навчальну практику найбільш ефективні методики і технології, творчо розвивати накопичений практичний і теоретичний досвід викладання дисципліни. Розвиток інтенсивних методів, у тому числі й ігрових, буде найбільш продуктивним напрямком удосконалення методики на найближчі роки.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в більш глибокому аналізові застосування та використання ігрових технологій у процесі вивчення української мови як іноземної.

Література

1. Душина Е. В. Лингвистические игры на уроках русского и иностранного языка в аспекте формирования коммуникативной компетентности учащихся / Е. В. Душина // Филологический класс. – Екатеринбург : ФГБОУ ВПО "УрГПУ", 2014. – № 4 (38). – С. 54–58.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2008. – 447 с.
3. Шукин А. Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам : учеб. пособие / А. Н. Шукин. – 2-е изд. – М. : Филоматис, 2010. – 188 с.
4. Дегтярьова Тетяна. Роль автентичних відеотекстів у процесі формування комунікативної компетенції студентів-іноземців / Тетяна Дегтярьова, Ольга Скварча // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. – № 5 (69). – С. 240–251.